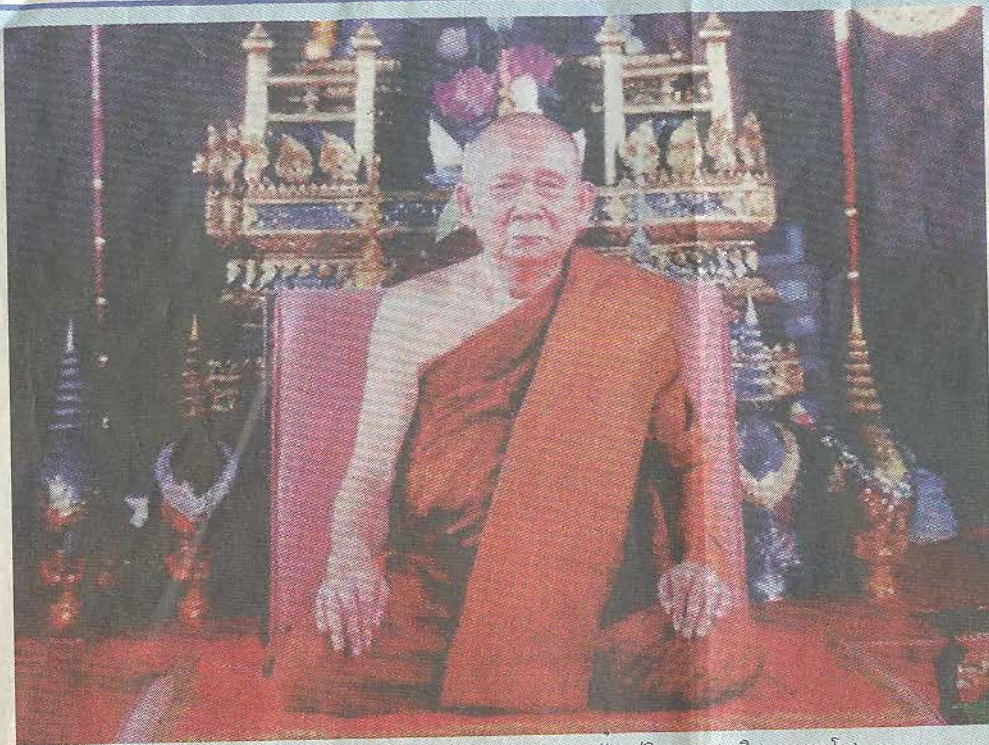

หลังจากนั้นหนึ่งวันก็มีประกาศจากสำนักพระราชวัง เรื่องให้ทุกข์ในพระราชสำนัก พ.ศ.2556 ตอนหนึ่งความ ว่า...พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล พระบาทด้วยความเศร้าสลดพระราชหฤทัยเป็นอย่าง ยิ่ง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ให้ทุกข์ในพระราช สำนักจาก 15 วัน เป็น 30 วัน นับตั้งแต่วันศุกร์ที่ 25 ตุลาคม ถึงวันเสาร์ที่ 23 พฤศจิกายน และโปรดเกล้าฯ ให้ประดิษฐานพระศพไว้ ณ พระตำหนักเพชร วัดบวร นิเวศวิหาร ราชวรวิหาร และถวายพระเกียรติยศตาม พระราชประเพณีทุกประการ โดยมีพระสงฆ์พร้อมใจกัน สวดมนต์ในพระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรมพระศพอย่าง

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน)

‘บุญผดุงสวรรค์’

แหล่งกรุงรัตนโกสินทร์ (3)

เราเรียนกรรมฐานไป ทำไม ก็ยังแทะละเอามาใช้ ตอนนี้ ให้อริจักศึกษา มีปัญญา ในขั้นนี้คือ ความตาย มันหลัก ไม่พ้น แม้แต่ตัวเราเอง

เนื่องแน่น และประชาชนมหาศาลได้เดินทางเข้าร่วมฟัง และถวายอภิสมมานสักการะแด่องค์สมเด็จพระสังฆราช ณ พระตำหนักเพชร ทุกวัน

เหตุที่เป็นเช่นนั้นคงจะมีประการเดียวที่สำคัญยิ่ง คือ ทรงมีความเมตตากรุณาแก่ทุกคนประดุจฝนที่ฉ่ำเย็นที่ตกไปทั่วทุกแห่งหนอย่างไม่เลือกปฏิบัติ ซึ่งก็มาจากการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจนเห็นแจ้งในสังขารของชีวิตที่ไม่เที่ยงแท้ เป็นทุกข์ และไร้ตัวตนที่จะไปยึดไว้ได้ ตามรอยบาทพระบรมศาสดาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ชนิดก้าวต่อก้าวจบจนวาระสุดท้ายแห่งพระชนม์ชีพของพระองค์นั่นเอง

ดังที่ พระราชรัตนมงคล (ดร.มนตรี อภิมนติโก) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร เล่าให้ฟังว่า การภาวนาทำให้เข้าใจว่า ชีวิตไม่แน่นอน ชีวิตนี้น้อยนัก ตามที่เจ้าพระคุณสมเด็จพระสง

“ลาภ ยศ นินทา สุข ทุกข์ สรรเสริญอะไรทั้งหลายทั้งปวง มันไม่จริงยั่งยืน แต่คนก็หลง ทะเลาะวิวาทกัน เพราะเรื่องเหล่านี้ แ่งแย่งกัน เมื่อเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้นให้มีสติว่า แย่งไปทำไม คนทำใจได้ไหม ส่วนมากทำไม่ได้ คนเราหาเงินแทบตาย พอมีเงินก็อยากมีอย่างอื่น มีมาก ๆ แล้วได้อะไรขึ้นมา สุดท้ายก็ตาย ไม่ได้อะไร ให้เข้าใจให้เข้าใจจริงๆ ไม่ใช่เชื่อว่ามากี่ว่าตามไปก็เขาว่า มันต้องเกิดจากใจตัวเองที่เห็นเอง การฝึกสมาธิก็เพื่อให้เกิดปัญญา ให้อริถึงความไม่จริงยั่งยืนของตัวเอง ของสังขารร่างกาย เห็นการเปลี่ยนแปลงเป็นอนิจจัง ถ้าเราปล่อยวางได้ ใจเรายังจะสงบ ที่พูดนี้ มันทำยาก แต่ก็ต้องฝึกปฏิบัติ ต้องมีปัญญา เมื่อมีปัญญาก็จะปล่อยวางได้

“เจ้าพระคุณสมเด็จพระสง ท่านประชวรหลายครั้ง ครั้งหนึ่งๆ ก็ปี 2545-2546 หัวใจท่านเคยหยุดเต้น แล้วก็บิณฑบาต ท่านก็มีสติขึ้นมา เหมือนคนที่สลบไป เมื่อมีสติขึ้นมาเราก็ตีใจ ท่านกลับมาแล้ว หมออดิยาให้ท่านฟังเสร็จ ท่านก็คุยได้ ท่านรับสั่ง เราก็อยากเล่าให้ท่านฟังว่า หัวใจฝ่าบาทหยุดเต้นไปประมาณ 2-3 นาทีแล้วนะ ท่านก็รับสั่งว่า อ้าว แล้วบิณฑบาตทำไม”

“คือบางช่วงท่านก็ประชวรหนัก แต่ไม่ได้หมายความว่า

บรรยากาศในช่วงค่ำพระสงฆ์จากวัดต่างๆ พร้อมใจกันสวดมนต์ในพระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรมพระศพ

พระราชรัตนมงคล
(ดร.มนตรี อภิมนติโก)

พระสหายวงศ์สุทธี
(ดร.อนิลมาน ธมฺมสากิโย)

ง ดูจากกราฟการเต้นของหัวใจและความดัน ท่านคงจะสังขารไป ละแบบไหนละ ท่านไปแบบมีสติตลอด”

สำหรับความรู้สึกของ พระอาจารย์ ดร.มนตรี ที่ได้อยู่ใกล้ชิดเจ้าพระคุณสมเด็จพระสง ในชวเวลานั้นสภาวะจิตของท่านเองเป็นอย่างไร

ท่านเมตตาอธิบายว่า เนื่องจากอยู่กับเจ้าพระคุณสมเด็จพระสงมานาน อยู่กับเหตุการณ์ประจักษ์หลายครั้ง บางครั้งท่านก็ประชวรหนัก บางทีท่านก็รับสั่งว่า ไม่อยากอยู่แล้วก็มี บางทีเรา

หนักตลอด บางช่วงก็เป็นไข้หนัก หมอให้ยารักษา ก็พินกลับแข็งแรงก็คุยได้ ปีนี้ที่หนักก็คือเดือนสิงหาคม เส้นพระโลหิตแตกที่พระศอก ก็ซ่อมเส้นพระโลหิต ทรงรู้ตัวว่าพระองค์ผิดปกติ ช่วงหลังวันประสูติแล้ว มีการคิดเชื่อที่ล้าใ้ให้เกี่ยวกับล้าใ้เล็ก มีแผลในล้าใ้ ถ้าไม่รักษา ก็จะลุกลาม หมอก็ต้องตัดสินใจว่าต้องผ่าตัด มีวิธีเดียว ไม่มีทางเลือก จากห้องผ่าตัดก็อยู่ในเกณฑ์ดี แต่ภายหลังท่านติดเชื้อในกระแสพระโลหิต ในระหว่างที่ประชวรหนัก ขึ้นๆ ลงๆ หลายครั้ง เหมือนท่านเข้ามาน เพราะในกราฟของเครื่องบอกการเต้นของหัวใจและความดัน ซึ่งบางทีหมอก็ทิ้ง บางครั้งแทนที่มันจะตกลงไปเรื่อยๆ กลับฟื้นขึ้นมา แล้วก็ทรงอยู่เหมือนนั่งสมาธิ ช่วงสุดท้ายหัวใจอยู่ในระดับนิ่งนานพอสมควร วันที่ท่านจะสิ้นพระชนม์ เหมือนคนออกจากสมาธิแล้วนิ่งไปเฉยๆ ไม่มีอาการอะไร พอถึงเวลาที่หายวับไปเฉยๆ หมอเองก็

ก็ขอไว้ ขอให้ท่านอย่าเพิ่งไป ขอให้อยู่จนถึงอายุ 120 ปี ท่านก็หัวเราะแล้วบอกว่า คุณมนตรีก็อยู่ด้วยกัน อย่าให้อยู่คนเดียว เวลาขอให้อายุยืนก็พูดตลกๆ บ้าง

“จิตของอาตมาอาจจะไม่แปลกเท่าไร เพราะเราทราบอยู่แล้วว่า อายุขานาดท่าน วันหนึ่งก็ต้องไป พระอาการก็ป่วยกระเสาะกระแสะมาอย่างนี้ ก็ทราบกันอยู่เพียงแต่เราฝันท่าน อยากให้ท่านอยู่กับเรานานๆ ก็เป็นความรู้สึกของเราเอง เพราะฉะนั้นเมื่อท่านถึงเวลาไป การทำใจก็มีแล้ว สำหรับตัวอาตมาผ่านเหตุการณ์อย่างนี้มาหลายครั้ง ก็เคยไม่คอยถึงขนาดขาดสติ อาตมาเคยอยู่กับท่านอาจารย์จวน กุลเชฐโฐ วัดเจติยาศิรีวิหาร (ภูทอก) ท่านก็เครื่องบินตกถึงแก่กรรมภาพ เมื่อปี 2523 โยมแม่ก็สิ้นไปแล้ว โยมพ่อก็สิ้นไปแล้ว โยมยาย โยมตา หมดแล้ว เพราะฉะนั้นผ่านเหตุการณ์อย่างนี้มาหลายรอบ แต่ลูกศิษย์หลายคนก็เศร้าใจ เพราะว่าเขาเพิ่งผ่าน

ประชาชนมากราบถวายสักการะพระศพสมเด็จพระสังฆราช ณ พระตำหนักเพชร วัดบวรนิเวศวิหาร

ประสบการณ์การพลัดพรากครั้งแรก ก็เศร้าทั้งนั้น แต่เวลาจะช่วยให้ ต้องใช้เวลา แม้รู้ว่าเหตุการณ์จะเกิดเรา จะเสียใจ เมื่อเวลาเกิดขึ้นจริงๆ เราก็ต้องทำใจ ถามว่า เรียนกรรมฐานไปทำไม ก็นี้แหละ เอามาใช้ตอนนี้แหละ ให้รู้จักศึกษา มีปัญญา ในที่นี้คือ ความตาย มันหลีกเลี่ยงไม่ได้ แม้แต่ตัวเราเอง

พระศากยวงศ์วิสุทธิ์ (อนิลมาน ธมฺมสากิโย) ผู้ช่วยเลขานุการสมเด็จพระสังฆราช เป็นอีกท่านหนึ่งที่ถวายงานเจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราช อย่างใกล้ชิดมาตลอด เล่าถึงสภาวะจิตใจของท่านในช่วงนั้นว่า เนื่องจากเจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราช ประชวรมานาน ทางกรมแพทย์อธิบายให้ฟังว่า พระวรกายหรือพระสรีระของพระองค์นั้นทรุดโทรมสมแก่วัยของพระองค์ที่เจริญพระชนม์มมาถึง 100 ปี เพราะฉะนั้นอวัยวะของร่างกายหลายๆ ส่วนของพระองค์ก็เริ่มที่จะไม่ทำงานเป็นชิ้นๆ เป็นตอนๆ ทางกรมแพทย์อธิบายขั้นตอนให้เห็นว่า สิ่งใด ส่วนไหนบ้างของร่างกายที่ไม่ทำงาน ก็เกินไปกว่าทางการแพทย์จะเยียวยาและถวายเป็นการรักษาได้

“สิ่งที่เห็นชัดเจนก็คือ พระองค์ช่วงที่ประชวรอยู่เหมือนพระองค์นั่งปฏิบัติสมาธิ ส่วนที่เป็นพระสรีระของพระองค์ก็อาจใช้ได้บ้าง ไม่ได้บ้าง ก็เป็นหน้าที่ของคณะแพทย์ที่ถวายการรักษา แต่ในเรื่องของพระจิตนั้น ก็คงยากที่จะทำความเข้าใจว่า พระองค์ดำริอะไรอยู่ พระองค์มีการพัฒนาอะไรอยู่ แต่สิ่งที่เห็นได้ชัดเจนก็คือ จากเครื่องวัดพระหทัยของพระองค์ กับเรื่องของความดัน ก็แสดงให้เห็นว่า สภาวะจิตของพระองค์ในระดับหนึ่งก็คือ มีความสงบ สม่าเสมอ จนทางการแพทย์บอกว่า มันก็ยาก หรือเกินกว่าที่ทางวิทยาศาสตร์จะอธิบายอะไรได้ เป็นสิ่งที่คณะแพทย์บอกว่า แม้ว่าเจ้าพระคุณ

สมเด็จพระสังฆราช ไม่สามารถรับสิ่งอะไรได้ ไม่สามารถสอนโดยวาจาเป็นเสียงออกมาชัดเจนได้ แต่สิ่งที่แสดงปฏิกิริยาออกมา และสิ่งที่พระองค์ทรงปฏิบัติอยู่ หมอทุกคนได้บทเรียน ยิ่งกว่าบทเรียนจากตำรา ยิ่งกว่าบทเรียนจากผู้สอนด้วยเสียงด้วยซ้ำไป”

“ในช่วงนั้น ในความคิดของอาตมาเองก็ไม่ได้มีอะไรมากมาย พยายามระลึกถึงเจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราช ในคำสอนของพระองค์ที่ให้มา พยายามที่จะสวดมนต์ เพราะในห้วงบรรทมนั้นเปิดเสียงสวดมนต์ของพระองค์ไว้ตลอด ในช่วงสุดท้ายของพระองค์ เราไม่สามารถจะรู้ได้ว่า พระองค์มีสภาวะจิตเช่นไร แต่ดูจากเครื่องมือเครื่องวัดก็แสดงให้เห็นถึงว่า พระองค์นั้นไม่มีความทุกข์กายทุกข์ใจ ความดันก็ค่อยๆ ลด จากที่สูงๆ ซึ่งใช้เวลาค่อนข้างนานกว่าจะลด การเดินของพระหทัยก็ค่อยๆ ลด และในที่สุดก็หยุดเป็นช่วงๆ พอได้เวลาเครื่องก็โชว์ว่าเป็นศูนย์ ศูนย์ ส่วนพระสรีระของพระองค์ก็นิ่งไป เมื่อเครื่องแสดงทุกอย่างว่าเป็นศูนย์ ก็แสดงว่าพระองค์ไม่ได้อยู่กับเราแล้ว ถ้าพูดถึงความรู้สึก...ท่านสอนเราในเรื่องของอนิจจธรรม คือ สิ่งที่เราพร่ำสอนมาตลอด ก็เป็นสิ่งที่เราควรที่จะจดใส่เกล้าใส่กระหม่อม ถวายเป็นสังฆราชาบูชา นั่นคือสิ่งที่อาตมารู้สึกในช่วงนั้น”

แม้เจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราชสิ้นพระชนม์ไปแล้ว ก็ไปเพียงสังขาร แต่ธรรมะที่พระองค์ทรงดำเนินตามรอยพระพุทธเจ้าทุกอย่างก้าว ยังคงอยู่ และมีเพียงพอที่เราจะนำมาปฏิบัติขัดเกลาดนให้สิ้นทุกข์ได้เช่นกัน ดังที่พระองค์ท่านทรงทำให้ดู อยู่ให้เห็นมาตลอดพระชนม์ชีพว่า “ชีวิตนั้นน้อยนัก แต่สำคัญนัก” จริงๆ

● **සාක්ෂි** ●

